

KOMPOZITSIYA YARATISHNING BOSHLANG'ICH TUSHUNCHALARI.

Shokirova Shahodat Olim qizi

Qarshi davlat universiteti tadqiqotchisi

Shakirova Shahodat Olim qizi

Researcher of Karshi State University

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14499218>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 10-Dekabr 2024 yil

Ma'qullandi: 13- Dekabr 2024 yil

Nashr qilindi: 16- Dekabr 2024 yil

KEY WORDS

kompozitsiya, ranglar, statik, dinamik, kontrast, ritm, hajm, assimetriya, badiy g'oya, kvadrat.

ABSTRACT

Ushbu maqola Tasviriy san'at fani o'qituvchilari va o'quvchilari uchun mo'ljallangan bo'lib, unda tasviriy san'atda kompozitsiyani yaratishning boshlang'ich tushunchalari, maqsad va vazifalari, haqida ma'lumot berilgan.

Kompozitsiya (lotincha compositio so'zidan olingan bo'lib) — turli qismlarni bir butunga (g'oyaga muvofiq) tuzish, birlashtirishni anglatadi. U inson faoliyatining ijod bilan bog'liq bo'lgan barcha sohalarida qo'llaniladi masalan, arxitektura, musiqiy asarlar, adabiy asarlar, amaliy san'at, floristika, dizayn, fotografiya, va albatta tasviriy san'atda qo'llaniladi. Muallifning fikrlarini aniq ifodalash uchun kompozitsiya kerak. Aytishimiz mumkinki, kompozitsiya so'zlersiz tushunarli tildir. Tasviriy san'at uchun kompozitsiya - bu tomoshabinning e'tiborini boshqarish qobiliyati va uning nigohini rassom rejalashtirgan yo'lga yo'naltirish qobiliyatidir. Shuning uchun men kattalar, bolalar bilan dastlabki darslardan boshlab, narsalarni qanday qilib uyg'un va muvozanatli joylashtirishni o'rgataman, bu eng muhim vazifalardan biridir. Bolalar atrofidagi olamni beparvolik bilan tasvirlaydi boshlang'ich kompozitsiyalash va ranglar bilan ishlash ko'nikmalariga ega bo'lmaydi. Shuning uchun, har qanday boshlang'ich va professional rassom uchun asosiy ifoda vositasi - bu kompozitsiya.

Agar siz mavhum rassomlar, kubistlar, avangard rassomlar, ekspressionistlar asarlariga murojaat qilsangiz, tasvirlangan ob'ektlar va ularning ranglari qanchalik haqiqiy bo'lmaganligi, ammo shu bilan birga tafakkur uchun jozibali va qiziqarli bo'lishi mumkinligiga hayron qolishingiz mumkin. Sababi ularning asarlarida kompozitsiya va rang bor. Ushbu asarlar global miqyosdagi qimmatbaho san'at asarlaridir.

Afsuski, ideal kompozitsiyani yaratish uchun universal darslik mavjud emas, ammo siz tasviriy san'atda kompozitsiyani yaratishning asosiy qonun qoidalarini tushunsangiz, unda siz o'zingizning yaratayotgan asaringizni bosqichma-bosqich, bajarsangiz keraksiz tafsilotlarni ortiqcha yuklamaslikni va badiiy g'oyani tomoshabinga to'g'ri etkazishingiz mumkin. Kompozitsiyalar ta'lim muassasalarida bir necha yillar davomida o'rganiladi, ammo agar siz kompozitsiyada ifodalash vositalaridan kamida bir nechtasini tushunsangiz, asar yaratish jarayoningiz yanada osonlashadi va badiiy g'oyasi oshadi.

Kompozitsiyada avvalo, formatni to'g'ri tanlash. Formatning nisbatlari hissiy idrokka

ta'sir qiladi. Kvadrat - statik, harakatsizlik, gorizontal format - rivoyat, panorama, vertikal - qahramonlik, g'alaba. Format nisbatlarining har bir konfiguratsiyasi allaqachon tasvir haqida ma'lumot beradi. Tomoshabinning e'tiborini muhim narsaga qanday qaratish mumkin? Bu ohang, rang, shakl yoki o'lcham bo'lishi mumkin. Ular, shuningdek, rasm tekisligida "maxsus joylar" bo'lishi mumkin, bizning ko'zimiz fiziologik jihatdan unga moyil bo'lib, u yerda elementlarni joylashtirib, siz zarur e'tiborga erishishingiz mumkin. Kompozitsiyada ritmning roli. Ritm rasmning hissiy idrokiga ham ta'sir qiladi. Bu rasmning umumiy taassurotini g'oyaga moslashtirish uchun bir xil turdagi elementlarni tizimlashtirishga yordam beradi. Ritm tartibli yoki tartibsiz bo'lishi mumkinligini hisobga olsak, u statik yoki dinamika hissini berishi mumkin. Ritm aynan kompozitsiyani ko'rishni qiziqtiradigan narsa va hamma joyda va har doim atrofdagi dunyoda mavjud: soyalar va chiroqlar ritmlari, ranglar ritmi, shaharlarning ritmlari, inson figuralari, ichki makonda takrorlanadigan elementlarning ritmlari, tabiiy shakllarning ritmlari ... Eng muhimi, ular ichida go'zallikni topish va uyg'un tartibga olib kelishdir.

Kompozitsiyani ifodali qilishning muhim qobiliyati ohang munosabatlarini ochib berishdir. Ohangni uzoqdan ko'rish mumkin, rangni qisqa masofadan ko'rish mumkin, chiziq faqat yaqin masofadan ko'rinadi. Shuning uchun uzoqdan ko'rish mumkin bo'lgan narsa kompozitsiyaning yaxlitligini ta'minlovchi asosiy nuqta va uni idrok etishda hal qiluvchi omildir. Ushbu ta'sirga erishish uchun rassom avval kompozitsiyaning asosiy qismlarining nisbatlarini o'ylaydi, so'ngra asosiy siluetslarning eskizini tuzadi, ularni varaqqa joylashtiradi va shundan keyingina tafsilotlarga o'tadi va asta-sekin ular bilan bo'shliqni to'ldiradi agar bu rassomning g'oyasi bo'lmasa. Ehtimol, tasvirning yaxlitligi muvaffaqiyatli badiiy kompozitsiyaning eng muhim asosidir.

Asarda O'zaro bog'liqlik - ob'ektlarni rasmda kompozitsion markaz o'qiladigan tarzda joylashtirish muhimdir, boshqacha aytganda, qolgan elementlar bog'liq bo'lgan asosiy qahramon. Oddiy qilib aytganda, ikkilamchi asosiy markazga bo'ysunadi. Qizig'i shundaki, rasmda bir nechta kompozitsion markaz bo'lishi mumkin, ammo ularni baribir ekvivalent qilib bo'lmaydi.

Kompozitsion muvozanat - hatto eng dinamik tasvirlarni markazga nisbatan muvozanatlash kerak, shunda kompozitsiya barqaror bo'ladi. Shu bilan birga, chizilgan rasm umuman nosimmetrik bo'lishi shart emas. Muvozanatga, masalan, kontrastlar hisobiga erishish mumkin. Bundan tashqari, rasmda muvozanatni saqlash uchun, aksincha, kompozitsion pauza deb ataladigan usuldan, ya'ni ob'ektlar orasidagi bo'sh joydan foydalanishingiz mumkin.

Kontrast - kontrastlar yordamida shakl, hajm va rang yetkaziladi. Kontrastsiz rasm tomoshabin tomonidan o'qilmaydi va ohang yoki rangda fon bilan birlashadi. Kontrast rassomga, masalan, chizilgan asosiy ob'ektlarni ta'kidlashga va ikkilamchi ob'ektlarni "yashirishga" yordam beradi. Kompozitsion markazni yengil fon bilan ta'kidlashingiz yoki o'lchamlarning kontrastidan foydalanishingiz mumkin, bu esa asosiy ob'ektni boshqalardan kattaroq qiladi. balki o'lchamlar, shakllar, hajmlar, tekisliklar, to'qimalar va hatto psixologik kontrastdan foydalaning. Balansni unutmaslik va ishni tafsilotlar bilan ortiqcha yuklamaslik muhimdir.

Rassomlik va chizmachilikda kompozitsiyaning asoslarini yaxshiroq tushunish uchun qaysi kompozitsiyaning turlari eng keng tarqalganligini aniqlaymiz

Kompozitsiya statik – u rasmdagi ob'ektlar statsionar va muvozanatli ekanligi hissini yaratadi. Ushbu ta'sirga erishish uchun barcha ob'ektlar ufq chizig'iga perpendikulyar, qat'iy vertikal o'qlar bo'ylab tasvirlanishi kerak. Statik kompozitsiya ko'pincha ishlatiladi, masalan, natyurmortlarda.

Kompozitsiya dinamik - bu yerda, aksincha, rassom rasm makonida harakat illyuziyasini yaratishga harakat qiladi. Dinamika hissi diagonallar orqali beriladi yoki harakatni o'rnatish mumkin, masalan, ritm yordamida takroriy chiziqlar, zarbalar, rangli dog'lar - biz kompozitsiyadagi ritm haqida biroz keyinroq gaplashamiz.

Nosimmetrik kompozitsiya – chizilgan rasm varaqning o'rtasidan o'tadigan simmetriyaning vertikal o'qiga nisbatan oynaga o'xshash tarzda quriladi. Shunga ko'ra, kompozitsion markaz shu o'qda joylashgan. Nosimmetrik tasvir ko'pincha statikdir, shuning uchun agar siz harakatni yetkazmoqchi bo'lsangiz, unda bir xillikdan xalos bo'ling.

Assimetrik kompozitsiya - bu chizilgan qismlar vertikal simmetriya o'qining qarama-qarshi tomonlaridagi qismlari bir-biridan farq qilganda yanada murakkab va qiziqarli kompozitsiya. Bunday kompozitsiyani, masalan, bir tomonga katta ob'ektni, boshqa tomonga bir nechta kichikroq narsalarni joylashtirish orqali muvozanatlashingiz mumkin.

Yopiq kompozitsiya – ushbu turdagi kompozitsiyaning o'ziga xos belgisi tasvirning chegaralari mavjudligi deb atash mumkin. U yopiqdir va ushbu chegaralardan tashqarida davom etishni nazarda tutmaydi.

Ochiq kompozitsiya - tasvir varaqning chekkasida joylashgandek ko'rinadi va tomoshabin uni rasm chizilgan chegaradan tashqarida davom ettirishi mumkin. Bundan tashqari, kompozitsiyaning elementi, masalan, katta ochiq joy bo'lishi mumkin.

Kompozitsiyani yanada qiziqarli va jonli qiladigan yana bir asosiy uslub - bu ritm. Turli davomiylidagi tovushlar va balandliklar va ular orasidagi pauzalardan iborat musiqa asarida bo'lgani kabi, badiiy asarda ham ritm takrorlanuvchi elementlar yordamida o'rnatiladi, lekin turli qalinlikda, balandlikda, yo'nalishda va turli masofalarda. Misol uchun, devorni tasvirlashga harakat qilaylik - bu ritmning eng oddiy vizual namunasi. Agar biz bir qator vertikal postlarni teng masofaga joylashtirsak va ularni bir xil qalinlikdagi gorizontallilar bilan bog'lasak, biz ko'zni to'xtatib qo'ymaydigan hatto, zerikarli to'siq bilan to'ldiramiz. Ammo agar siz bu qattiq ritmni buzsangiz, biron bir lintoni buzsangiz yoki ba'zi ustunlarni qiyib tashlasangiz, unda rasm butunlay boshqacha tarzda o'ynaydi, unda bir hikoya paydo bo'ladi.

Bundan tashqari, agar daraxtlar bir qatorda emas, balki bir-biridan va tomoshabindan turli masofalarda joylashgan bo'lsa, turli xil ritm o'rmon landshaftiga jonlilik berishi mumkin, tanasi turli qalinlik va shaklda bo'lib, ularni qat'iy vertikal ravishda emas, balki turli yo'nalishlarga moyillik bilan o'stirishi mumkin.

Ritmik kompozitsiyani odamlar guruhining tasvirlari bilan ham yaratish mumkin, ularni chizilgan chiziqda emas, balki bir-biridan uzoqroq va turli tekisliklarda joylashtirish mumkin. Turli o'lchamdagi raqamlar, masalan, kattalar va bola, jonli qo'shishingiz mumkin. Ritmdagi har qanday buzilishlar tasvirni yanada dinamik va qiziqarli qiladi.

Xulosa

Xulosa qiladigan bo'lsak butun mavzuni sizga tushuntirish bilan birga, eng muhimi narsani qo'shmoqchimiz: 7 yoshdan boshlab bolalar tabiatdan rasm ishlash orqali kompozitsiya

qilishning yaxshi amaliyotiga ega bo'ladilar, va bu yoshdan boshlab kompozitsiyani bajarish to'g'ri tushuntirib bersak katta natijalarga erishishadi. Tasviriy san'atda qoidalar yo'q. Bizga ba'zi tasvirlar, ma'lum kompozitsiyalar yoqadi va biz har doim ham buning sababini bilmaymiz. Rassomlar ko'p hollarda foydali bo'lishi mumkin bo'lgan ba'zi qoidalarni yaratishga harakat qilishadi, ammo oxir-oqibat, barchasini sindirib, fantastik san'at asarini chizishingiz mumkin. Tasavvur qiling , tajriba qiling, ko'zlaringizni oching va yuragingiz bilan yarating. Xato qilishdan qo'rqmang - siz ham ulardan o'rganishingiz mumkin!

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abduraxmonov G'.M. Kompozitsiya asoslari. Toshkent,
2. Ejabborov. Kompozitsiya. Qarshi, 2019
3. Shoroxov. E. V . Kompozitsiya - Moskva 1986.
4. Камолов И.Б Профессиональное образование учащихся ювелирного искусства: теоретические основы .Наука и мир, 2016
5. . I Kamolov . Ta'lim jarayonida ukuvchilar ijodiy kobiliyatlarini rivojlantirishning psixologik-pedagogik shart-sharoitlari - E-Library Karshi EEI, 2017

INNOVATIVE
ACADEMY